

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Μαρούσι, 30-12-2022

Αρ. Πρωτ. 162283/Φ1

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Ταχ. Δ/ση : Α. Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη : 151 80 ΜΑΡΟΥΣΙ
Ιστοσελίδα : www.minedu.gov.gr
Email : tke@minedu.gov.gr
Τηλέφωνο : 210-344 3265

ΠΡΟΣ : Τη Βουλή των Ελλήνων
Διεύθυνση Κοινοβουλευτικού
Ελέγχου
Τμήμα Ερωτήσεων

ΚΟΙΝ.: 1. Υπουργό Επικρατείας
κ. Γ. Γεραπετρίτη
2. Υπουργεία
-Οικονομικών
-Ανάπτυξης και Επενδύσεων
-Εργασίας και Κοινωνικών
Υποθέσεων
-Υγείας
-Δικαιοσύνης
-Περιβάλλοντος και Ενέργειας
-Πολιτισμού και Αθλητισμού
-Εσωτερικών
-Ψηφιακής Διακυβέρνησης
2 Βουλευτή κ.
Α. Αδαμοπούλου
(Δια της Βουλής των Ελλήνων)

ΘΕΜΑ: «Απάντηση στην Ερώτηση με αριθμ. πρωτ. 1302/8-12-2022»

Σε απάντηση του ανωτέρω Μέσου Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, κάνουμε γνωστά τα ακόλουθα:

Η προαγωγή της ενταξιακής/συμπεριληπτικής εκπαίδευσης αποτελεί ζήτημα που άπτεται των προτεραιοτήτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Ήδη, στον Ν. 4823/2021 (ΦΕΚ 136/Α/3-8-2021), η ενταξιακή εκπαίδευση ορίζεται ως: «Η εκπαιδευτική προσέγγιση η οποία συνεκτιμά τις ανάγκες της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και αποσκοπεί στην άρση των φραγμών στη μάθηση και στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». Σε αυτό το πλαίσιο, εκτεταμένες παρεμβάσεις διενεργούνται σε όλα τα επίπεδα με στόχο τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων των μαθητών/μαθητριών στην εκπαίδευση. Ενδεικτικά αναφέρονται τα κάτωθι:

- Η λειτουργία των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας,

- Η λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής, ΔΥΕΠ, κ.ο.κ.
- Η λειτουργία των ολοήμερων σχολείων.
- Η παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας.
- Η παροχή δωρεάν υπηρεσιών αξιολόγησης και υποστήριξης όλου του μαθητικού πληθυσμού των ΚΕΔΑΣΥ, ΕΔΥ.
- Η επιμόρφωση 25.000 εκπαιδευτικών σε ζητήματα διαφοροποιημένης διδασκαλίας.
- Η δημιουργία προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού
- Ενίσχυση του ανθρωπίνου δυναμικού (προσλήψεις εκπαιδευτικών)

Ειδικά σε σχέση με τους μαθητές με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες επισημαίνεται ότι η προαγωγή της ενταξιακής εκπαίδευσης αποτελεί κεντρικό άξονα πάνω στον οποίο βασίζεται το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση στην Εκπαίδευση των Μαθητών με Αναπηρία, το οποίο αποτελεί προέκταση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (<https://primeminister.gr/wp-content/uploads/2020/12/2020-ethniko-sxedio-drasis-amea.pdf>) στον τομέα της Εκπαίδευσης και το οποίο επί του παρόντος υλοποιείται. Το Στρατηγικό Σχέδιο περιλαμβάνει δεκατρείς (13) Επιχειρησιακούς Στόχους, οι οποίοι αναλύονται περαιτέρω σε έργα και ενέργειες, με σαφές χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και καλύπτει μία σειρά από καίριους τομείς παρέμβασης που αποσκοπούν στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση. Ανάμεσα στους εν λόγω στόχους, περιλαμβάνεται και η αναβάθμιση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου στον χώρο της αναπηρίας, η αποτίμηση της λειτουργίας του θεσμού των τμημάτων ένταξης, η δέσμευση και διάθεση περαιτέρω ανθρωπίνων και υλικών πόρων για την προώθηση της συμπεριληπτικής/ενταξιακής εκπαίδευσης, η υλοποίηση εκτενών επιμορφωτικών δράσεων, η αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και η σύνδεση με την αγορά εργασίας, η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στη Δια Βίου Μάθηση Εκπαίδευση και Κατάρτιση αλλά και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Για την υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου έχουν εκδοθεί μέχρι στιγμής τέσσερις Υπουργικές Αποφάσεις συγκρότησης Ομάδων Έργου, στις οποίες συμμετέχουν στελέχη του Υ.ΠΑΙ.Θ., ακαδημαϊκοί, στελέχη εκπαίδευσης, εκπρόσωποι όλων των Υπουργείων, εκπρόσωποι γονέων και εκπρόσωποι της Κοινωνίας των Πολιτών. Ως αποτέλεσμα της εργασίας τους, μια εκτεταμένη σειρά νομοθετικών προβλέψεων έχουν υπάρξει τα τελευταία χρόνια (π.χ. στους Ν.4823/2021, Ν. 4957/2022 κ.ο.κ.).

Πέραν των ανωτέρω πολυεπίπεδων δράσεων, τα τελευταία χρόνια η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του ΥΠΑΙΘ συμμετέχει σε μία σειρά διακρατικών προγραμμάτων που αποσκοπούν στην προαγωγή της ενταξιακής εκπαίδευσης. Ενδεικτικά αναφέρεται η ενεργή συμμετοχή του ΥΠΑΙΘ σε όλα τα προγράμματα του Ευρωπαϊκού Φορέα Ειδικής Αγωγής & Ενταξιακής Εκπαίδευσης αλλά και η συμμετοχή στο χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόγραμμα με τίτλο: «Implementation of the European Child Guarantee- Promoting Inclusive Education in Greece Phase II» το οποίο αποτελεί τη δεύτερη φάση του επιδοτούμενου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προγράμματος SRSS με τίτλο: «Promoting Inclusive education: addressing challenges in legislation, educational policy and practice» - «Πρωθώντας την ενταξιακή εκπαίδευση: Αντιμετώπιση προκλήσεων στη νομοθεσία, στην εκπαιδευτική πολιτική και πράξη», το οποίο είχε εγκριθεί και επιχορηγήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Grant Agreement SRSS/S2019/051). Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην προώθηση ενταξιακών μεταρρυθμίσεων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, με ιδιαίτερη έμφαση στην:

α) ενδυνάμωση του ενταξιακού ρόλου και των λειτουργιών των υποστηρικτικών δομών εκπαίδευσης (ΚΕΔΑΣΥ, ΕΔΥ) &

β) την ενδυνάμωση των γενικών σχολείων με στόχο την ανταπόκριση στην ετερογένεια των αναγκών όλων των μαθητών, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Από το 2020, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής έχει αναδιαρθρώσει τον οργανισμό του με την ίδρυση ειδικού Τμήματος για την Ενταξιακή Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Καινοτομία. Οι πέντε επιστημονικές Μονάδες του Τμήματος αυτού, μία εκ των οποίων είναι και η Ειδική και Συμπεριληπτική Εκπαίδευση, ερευνούν, σχεδιάζουν και υλοποιούν καινοτόμα προγράμματα για την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης, τα δικαιώματα των παιδιών, τη συμπεριληπτική εκπαίδευση, την καλλιέργεια των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, τις σχολικές δραστηριότητες για τον πολιτισμό, την αγωγή υγείας και το περιβάλλον καθώς και τη σχολική ζωή και οργάνωση. Ειδικότερα, έργο της Μονάδας Ειδικής και Συμπεριληπτικής Εκπαίδευσης του ΙΕΠ είναι:

- ο παιδαγωγικός και διδακτικός σχεδιασμός καθώς και η μελέτη των εκπαιδευτικών μέτρων ένταξης, υποστήριξης, και σχολικής προόδου των μαθητών και μαθητριών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρία.

- η εκπόνηση εκπαιδευτικών προτύπων και οδηγιών για κάθε περίπτωση μετάβασης, για την εξατομικευμένη παιδαγωγική και διδακτική προσέγγιση καθώς και για τη διαφοροποιημένη παιδαγωγική και διδακτική προσέγγιση.

- οι οδηγίες για την υποστήριξη των μαθητών/-τριών από κοινωνικό λειτουργό, ψυχολόγο και άλλες ειδικότητες.

- η κατάρτιση οδηγίων και εκπαιδευτικού υλικού για την υλοποίηση της ενταξιακής εκπαιδευτικής πολιτικής όπως είναι η λειτουργία των Τμημάτων Ένταξης, της Παράλληλης Στήριξης και κάθε άλλου θεσμού που προάγει την ενταξιακή εκπαίδευση των ευάλωτων στην αποτυχία μαθητών και μαθητριών:<http://iep.edu.gr/el/entaksi-link/paidagogiki-tis-entaksis>.

Ο τομέας της πρώιμης παρέμβασης αναγνωρίζεται από το ΥΠΑΙΘ ως κομβικός για την προαγωγή του ενταξιακού/συμπεριληπτικού στόχου. Σε αυτό το πλαίσιο, τόσο στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία όσο και στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση προβλέπεται η συγκρότηση σχεδίου δράσης για την πρώιμη εκπαιδευτική παρέμβαση, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, την αξιολόγηση αναγκών και την υλοποίηση βελτιωτικών δράσεων, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και το Υπουργείο Υγείας.

Επισημαίνεται ότι μέρος του εν λόγω σχεδίου ήδη υλοποιείται με την ενσωμάτωση σχετικής διάταξης στο αρ. 11 του ν. 4823/2021, η οποία προβλέπει τα εξής: «Η πρόταση στη σχολική μονάδα για την εφαρμογή προγραμμάτων έγκαιρης διεπιστημονικής και εκπαιδευτικής υποστήριξης στο πλαίσιο της πρώιμης παρέμβασης εμπίπτει στις αρμοδιότητες των Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης» (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., πρώην Κ.Ε.Σ.Υ.).

Επιπλέον, στο άρθρο 229 του ίδιου νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο: «Πρώιμη εκπαιδευτική και υποστηρικτική παρέμβαση σε μαθητές Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης», ορίζονται τα εξής:

«1. Σε όλες τις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στους μαθητές/τριες με εκπαιδευτικές, ψυχοκοινωνικές ή άλλου είδους ανάγκες, καθώς και στις οικογένειές τους παρέχονται προγράμματα πρώιμης εκπαιδευτικής και υποστηρικτικής παρέμβασης. Τα προγράμματα του πρώτου εδαφίου σχεδιάζονται και υλοποιούνται με τη διεπιστημονική συνεργασία εκπαιδευτικών, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) – Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) και τη συμμετοχή των γονέων/κηδεμόνων των μαθητών/τριων, από τα οικεία Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και

Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), καθώς και τις αρμόδιες Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.), όπου αυτές λειτουργούν.

2. Για τους μαθητές/τριες, που πρόκειται να φοιτήσουν στο νηπιαγωγείο και από σχετική ιατρική γνωμάτευση προκύπτει η ανάγκη λήψης μέτρων πρώιμης εκπαιδευτικής και υποστηρικτικής παρέμβασης, οι γονείς/κηδεμόνες τους δύνανται να υποβάλουν αίτηση στο αρμόδιο ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. για τη διερεύνηση και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών των μαθητών/τριών, από τον Σεπτέμβριο προ του έτους της πρώτης εγγραφής τους στο νηπιαγωγείο, προκειμένου να ληφθούν εγκαίρως εξατομικευμένα μέτρα υποστήριξης αυτών και των οικογενειών τους με την έναρξη της φοίτησής των μαθητών/τριών στην οικεία σχολική μονάδα.»

Επί του παρόντος επίκειται η σύσταση και συγκρότηση Ομάδας Εργασίας στο ΥΠΑΙΘ με έργο την εισήγηση Σχεδίου Δράσης αναφορικά με την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση. Ειδικότερα, η εν λόγω Ομάδα Εργασίας:

α) Εισηγείται το πλαίσιο, τη στοχοθεσία και τους βασικούς άξονες του Σχεδίου Δράσης για την Έγκαιρη Εκπαιδευτική Παρέμβαση και θέτει επιμέρους επιχειρησιακούς στόχους, δείκτες επίτευξης και χρονοδιαγράμματα. β) Συντάσσει και υποβάλλει εκθέσεις για σχετικά ζητήματα. γ) Παρέχει συστάσεις για βελτιωτικές τροποποιήσεις και προσαρμογές, όπου αυτές απαιτούνται. Στην εν λόγω Ομάδα συμμετέχουν εκπρόσωποι των Διευθύνσεων Ειδικής Αγωγής και Σπουδών, Προγραμμάτων & Οργάνωσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του ΥΠΑΙΘ, καθώς και εκπρόσωποι του Υπουργείου Υγείας, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας (ΕΑΠ), της ακαδημαϊκής κοινότητας, του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, και της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.).

Αναφορικά με την Παράλληλη Στήριξη, σύμφωνα με την περ. β' της παρ. 1 του άρθ. 6 του Ν. 3699/2008 (ΦΕΚ 199 τ.Α'), [...]«1. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν: [...] β) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση, από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, όταν αυτό επιβάλλεται από το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών. Η παράλληλη στήριξη παρέχεται σε μαθητές που μπορούν με κατάλληλη ατομική υποστήριξη να παρακολουθήσουν το αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της τάξης, σε μαθητές με σοβαρότερες εκπαιδευτικές ανάγκες όταν στην περιοχή τους δεν υπάρχει άλλο πλαίσιο ΕΑΕ (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης) ή όταν η παράλληλη στήριξη καθίσταται απαραίτητη – βάσει της γνωμάτευσης του ΚΕΣΥ – εξαιτίας των ειδικών εκπαιδευτικών τους αναγκών. Στην τελευταία περίπτωση η στήριξη από ειδικό εκπαιδευτικό μπορεί να γίνεται σε μόνιμη και προγραμματισμένη βάση. Την παράλληλη στήριξη εισηγείται αποκλειστικά το οικείο ΚΕΔΔΥ το οποίο με γραπτή γνωμάτευσή του καθορίζει τις ώρες παράλληλης στήριξης κατά περίπτωση...». Συγκεκριμένα, η υποστήριξη των μαθητών/μαθητριών γίνεται από εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης-συνεκπαίδευσης των κλάδων ΠΕ 60 και ΠΕ 70 που έχουν τα τυπικά προσόντα τοποθέτησης στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση του άρθρου 16 του ίδιου νόμου και των κλάδων, ΠΕ 61, ΠΕ 71, ΠΕ 02.50, ΠΕ 03.50 και ΠΕ 04.50. με τυπικά προσόντα που προσδιορίζονται στα άρθρα 16 και 20.

Μαθητές/μαθήτριες με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να λάβουν στήριξη στο γενικό σχολείο από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) ή Σχολικό Νοσηλεύτη. Ειδικότερα, σύμφωνα με την παρ.2 του άρθρου 6 και το άρθρο 18 του Ν.3699/2008, όπως έχουν τροποποιηθεί και ισχύουν, η στήριξη με Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) αφορά σε μαθητές/τριες με αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για θέματα αυτοεξυπηρέτησης, καθημερινής διαβίωσης και λειτουργικών διευκολύνσεών τους, οι οποίοι φοιτούν στα γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η αναγκαιότητα στήριξης από ΕΒΠ τεκμηριώνεται από γνωμάτευση του οικείου ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.. Η δυνατότητα στήριξης των μαθητών/τριών μπορεί

να αφορά και σε σχολικό νοσηλευτή κατόπιν γνωμάτευσης δημόσιου νοσοκομείου. Οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες για την έγκριση στήριξης από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό και από Σχολικό Νοσηλευτή περιγράφονται σε εγκύκλιο που εκδίδεται κάθε χρόνο από τη Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Υ.ΠΑΙ.Θ.

Για το σχολικό έτος 2022-2023, έχουν πραγματοποιηθεί προσλήψεις 21.304 εκπαιδευτικών Ειδικής Αγωγής και μελών ΕΕΠ και ΕΒΠ στη Γενική και στην Ειδική Αγωγή στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ως αναπληρωτών πλήρους ή μειωμένου ωραρίου με σχέση εργασίας Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου, εκ των οποίων 14.191 στο πρόγραμμα Εξειδικευμένης Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (Παράλληλη Στήριξη). Εν προκειμένω, έχουν πραγματοποιηθεί προσλήψεις 231 αναπληρωτών Ειδικής Αγωγής με γνώση της γραφής Braille. Σημειώνεται ότι κατά το τρέχον σχολικό έτος, το πλήθος των προσλήψεων στο πρόγραμμα Εξειδικευμένης Εκπαιδευτικής Υποστήριξης μαθητών παρουσιάζει κατά μέσο όρο αύξηση ύψους 80% συγκριτικά με τις αντίστοιχες προσλήψεις που διενεργήθηκαν προ τριετίας (σχολικό έτος 2018-2019).

Αναφορικά με της διορισμούς μόνιμων εκπαιδευτικών, τα τελευταία τρία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί, για πρώτη φορά μέσω διαδικασιών ΑΣΕΠ, 5.929 μόνιμοι διορισμοί στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση (4.489 εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και 1440 μέλη Εκπαιδευτικού και Βοηθητικού Προσωπικού Ειδικής Αγωγής). Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων καταβάλλει εντατική προσπάθεια για την περαιτέρω ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού της εκπαίδευσης με μόνιμους διορισμούς, προκειμένου να αποκατασταθεί η χρόνια στρέβλωση του θεσμού του αναπληρωτή και να επιτευχθεί σταδιακά καθεστώς αναπλήρωσης που θα εστιάζει της πραγματικά έκτακτες ανάγκες.

Επισημαίνεται περαιτέρω ότι το ζήτημα της αναβάθμισης του θεσμού της παράλληλης στήριξης αποτελεί αντικείμενο προς εξέταση της Επιτροπής κωδικοποίησης/αποτίμησης του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου και χαρτογράφησης βελτιωτικών αλλαγών που έχει συγκροτηθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, στο πλαίσιο της Υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση, με την υπ' αρ. πρωτ: 167966/22-12-2021 Υπουργική Απόφαση. Σε αυτό το πλαίσιο, θα εξεταστούν και ζητήματα που τίθενται από την Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών και τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών, συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης του εν λόγω θεσμού στο πρόγραμμα του ολοήμερου σχολείου.

Ως προς την επισήμανση της Εθνικής Ομοσπονδίας Τυφλών και του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών ότι η παράλληλη στήριξη θα πρέπει να παρέχεται μετά από πρόταση του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. και συνεκτιμώντας τις απόψεις του ίδιου του μαθητή, σημειώνεται ότι σχετική πρόβλεψη ήδη εμπεριέχεται στο άρθρο. 54 του Ν. 4823/2021 (ΦΕΚ 136/Α/3-8-2021) «Αναβάθμιση του Σχολείου, Ενδυνάμωση των Εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις». σύμφωνα με το οποίο, στα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. η λήψη αποφάσεων σχετικά με την επιλογή του κατάλληλου σχολικού πλαισίου φοίτησης του μαθητή γίνεται κατόπιν συνεκτίμησης της γνώμης των γονέων και των ίδιων των μαθητών:

«3. Για τη διαμόρφωση του Ε.Π.Ε., καθώς και για κάθε άλλο θέμα που αφορά στη διαδικασία αξιολόγησης και υποστήριξης, τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. συνεργάζονται υποχρεωτικά με την Ε.Δ.Υ., τους γονείς ή κηδεμόνες των μαθητών ή και τους μαθητές, μέσω πρωτοκόλλου συνεργασίας. Η άποψη των γονέων ή κηδεμόνων λαμβάνεται υποχρεωτικά υπόψη για την τελική διαμόρφωση του Ε.Π.Ε. και για την τελική αξιολογική έκθεση. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζεται, κάθε λεπτομερειακό ζήτημα που αφορά στο πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., της σχολικής μονάδας και των γονέων ή κηδεμόνων».

Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι η διασφάλιση του δικαιώματος για ελεύθερη έκφραση της γνώμης των μαθητών με αναπηρία σε ζητήματα που αφορούν την εκπαιδευτική τους πορεία αποτελεί προτεραιότητα του Υπουργείου Παιδείας. Ως εκ τούτου, έχει ενταχθεί ως Επιχειρησιακός Στόχος στο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση. Σε αυτό το πλαίσιο, μεταξύ άλλων, έχει προβλεφθεί στο άρθρο 53 του ανωτέρω νόμου η νομοθετική ενσωμάτωση της συμμετοχής των μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην κατάρτιση και υλοποίηση του εξατομικευμένου προγράμματός τους (Ε.Π.Ε.):

«[...] Η αξιολογική έκθεση συνοδεύεται από πλαίσιο Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.), το οποίο περιλαμβάνει βασικούς άξονες και γενικές υποδείξεις. Η διαμόρφωση των βασικών αξόνων του Ε.Π.Ε. γίνεται σε συνεργασία με την Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.), τους γονείς ή κηδεμόνες του μαθητή με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και τον ίδιο τον μαθητή, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν. Η τελική αξιολογική έκθεση και οι βασικοί άξονες του Ε.Π.Ε. παραδίδονται στους γονείς ή τους κηδεμόνες και κοινοποιούνται με εμπιστευτική αλληλογραφία στη σχολική μονάδα, στην οποία φοιτά ο μαθητής, εφόσον τούτο ορίζεται στο πρωτόκολλο συνεργασίας της παρ. 3 του άρθρου 5.. [...]»

Στο ισχύον θεσμικό πλαίσιο υπάρχουν διατάξεις και διαδικασίες που προβλέπουν την παροχή στους μαθητές/τριες με αναπηρία ειδικού εκπαιδευτικού εξοπλισμού προσαρμοσμένου στα ειδικά ζητήματα εκάστου/ης. Ειδικότερα:

α) Στο νόμο 4823/2021 του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με τίτλο: «Αναβάθμιση του Σχολείου, Ενδυνάμωση των Εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις», στην περ. α), παρ. 3 του άρθρου 11, προβλέπεται: [...] α) Η κατ' αποκλειστικότητα σύνταξη αξιολογικής έκθεσης για τους μαθητές της δημόσιας ή της ιδιωτικής εκπαίδευσης για τις ειδικές ρυθμίσεις, διευθετήσεις ή εύλογες προσαρμογές, όπως η παροχή περισσότερου χρόνου, η χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών, η παροχή δια ζώσης διευκόλυνσης και η παροχή των θεμάτων σε προσβάσιμη μορφή, ανάλογα με το είδος αναπηρίας ή τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τους περιορισμούς που συνεπάγονται, για την απρόσκοπτη συμμετοχή στις ενδοσχολικές, προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στις μεταγυμνασιακές και μεταλυκειακές σπουδές, στις εισαγωγικές πανελλαδικές εξετάσεις, καθώς και στις εξετάσεις για την απόκτηση του κρατικού πιστοποιητικού γλωσσομάθειας και του κρατικού πιστοποιητικού πληροφορικής. Κατά τη σύνταξη της αξιολογικής έκθεσης εξαντλούνται οι δυνατότητες η εξέταση να γίνεται στα ίδια θέματα και συγχρόνως με τους υπόλοιπους μαθητές, σε συνδυασμό με τις ανωτέρω ειδικές εξατομικευμένες ρυθμίσεις, διευθετήσεις ή προσαρμογές και τη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών..[...]

β) Στην παρ. 4 του άρθρου 33 του ν.1566/1985 (Α'167) προβλέπεται ότι: «Τα απαιτούμενα για τη διδασκαλία βιβλία, ατομικά μαγνητόφωνα, ατομικά ακουστικά βαρηκοΐας, μαγνητοταινίες και άλλα απαραίτητα μέσα για την ειδική αγωγή και την ειδική επαγγελματική εκπαίδευση παρέχονται δωρεάν από το κράτος στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», στην παρ. 5 ότι: «Τα διδακτικά μέσα και τα βιβλία εγκυκλοπαιδικής μόρφωσης για τυφλούς που φοιτούν στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης εκδίδονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β) και διατίθενται σε αυτούς δωρεάν. Οποιοδήποτε θέμα σχετικό με τη συγγραφή, εικονογράφηση, κρίση, έκδοση, διακίνηση και διανομή των βιβλίων και λοιπών διδακτικών μέσων που προκύπτει λόγω της ιδιαιτερότητάς τους ρυθμίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής παιδείας και Θρησκευμάτων. Με όμοια απόφαση μπορεί να ανατίθεται η εκτύπωση των βιβλίων και λοιπών διδακτικών μέσων στο κέντρο εκπαίδευσης

και αποκατάστασης τυφλών (KEAT) » και στην παρ. 6. ότι: « Οι δαπάνες για την εφαρμογή των παρ. 4 και 5 αντιμετωπίζονται με κρατικές επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, στον οποίο εγγράφονται οι σχετικές πιστώσεις.»

γ) Στον σχεδιασμό του Ε.Π.Ε. : [...] Στο Ε.Π.Ε. περιλαμβάνονται και οι ειδικές ρυθμίσεις, διευθετήσεις ή αναγκαίες εύλογες προσαρμογές, ανάλογα με τις εκπαιδευτικές ανάγκες, για την απρόσκοπτη συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, στις κάθε είδους εξετάσεις των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και στις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως η παροχή περισσότερου χρόνου, η χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών και η παροχή των θεμάτων σε προσβάσιμη μορφή.[...].

Ένα από τα σημαντικά έργα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης «Ελλάδα 2.0», είναι το έργο με τίτλο «Εργαλεία για μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (Tools for students with disabilities or special educational needs)», προϋπολογισμού €10.819.890, το οποίο θα παρέχει στα ειδικά σχολεία σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό που θα καλύπτει τις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία ή/ και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Επιπρόσθετα, το έργο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης «Δράσεις επιμόρφωσης εκπαιδευτικών» (προϋπολογισμός €25.158.172), προβλέπει, μεταξύ άλλων, την επιμόρφωση 35.000 εκπαιδευτικών με ειδικευση στην ειδική αγωγή και ενταξιακή εκπαίδευση, στη χρήση τεχνολογικών εργαλείων και ψηφιακού υλικού στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το ΙΕΠ υλοποιεί το συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα για την παραγωγή και εποπτεία εκπαιδευτικού υλικού με τίτλο: «Ανάπτυξη ψηφιακού και έντυπου εκπαιδευτικού υλικού για μαθητές/-ήτριες με προβλήματα όρασης» στο πλαίσιο του Υποέργου 5 της Πράξης «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού» - Οριζόντια Πράξη, MIS 5001313». Στο πλαίσιο αυτού αναπτύχθηκαν και διατίθενται δωρεάν, μέσω του Ι.ΤΥ.Ε. Διόφαντος, στα σχολεία όλης της χώρας όπου φοιτούν μαθητές/τριες με προβλήματα όρασης τα κάτωθι εκπαιδευτικά υλικά, τα οποία έχουν επίσης αναρτηθεί στην ιστοσελίδα [iepX](#) του ΙΕΠ:

- Οδηγός εκπαιδευτικού με εκπαιδευτικό υλικό και πρόγραμμα εκπαίδευσης στην ανάγνωση και γραφή της Braille .

- Οδηγός εκπαιδευτικού για την εκπαίδευση τυφλών μαθητών και μαθητριών στην κινητικότητα, στον προσανατολισμό και σε δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης.

- Οδηγός εκπαιδευτικού για την εκπαίδευση τυφλοκωφών μαθητών μέσω της απτικής νοηματικής επικοινωνίας.

- Εκπαιδευτικό υλικό για την εκπαίδευση στη γραφή braille: Προ-αναγνωστικές ασκήσεις, ασκήσεις προγραφής, τα Σύμβολα του Ελληνικού Λογοτεχνικού Κώδικα Braille, δείγματα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, λίστες αξιολόγησης δεξιοτήτων πριν την εισαγωγή στη Braille, αξιολόγηση δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής Braille.

- Διαθέσιμη γραμματοσειρά για τη γραφή Braille.

- Διαδραστικό πολυμεσικό εκπαιδευτικό υλικό για την αγωγή κινητικότητας προσανατολισμού και Δεξιοτήτων καθημερινής Διαβίωσης τυφλών μαθητών/μαθητριών (υποστηρίζει τις δραστηριότητες που περιέχονται στον Οδηγό Εκπαιδευτικού).

- Απτικό εκπαιδευτικό υλικό επικοινωνίας και εννοιολογικής δόμησης που θεμελιώνεται στους βασικούς πυλώνες της σωματογνωσίας και της απτικής νοηματικής επικοινωνίας και διαρθρώνεται σε 14 βασικές θεματικές ενότητες όπως το σώμα μου, τα αντίθετα, ατομική

υγεία, τα ρούχα, κανόνες φαγητού, η διατροφή, τα συναισθήματα, η τάξη μας, η γειτονιά μας, η οικογένεια, τα παιχνίδια, τα ζώα, τα μέσα μεταφοράς, ο καιρός αλλάζει.

-Προδιαγραφές για την ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού για μαθητές με τύφλωση.

-Σχεδιασμός και ανάπτυξη προσβάσιμου ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού και δραστηριοτήτων για μαθητές με προβλήματα όρασης στα Αγγλικά της Α΄ και Β΄ Δημοτικού.

Η Διεύθυνση Τεχνικών Υπηρεσιών του ΥΠΑΙΘ έχει προκηρύξει:

α) Ανοικτό, Διεθνή, Ηλεκτρονικό διαγωνισμό με τίτλο «Προμήθεια και εγκατάσταση ειδών ειδικού εκπαιδευτικού εξοπλισμού για μαθητές με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σχολικών μονάδων ειδικής αγωγής» (αρ. διακήρυξης 04/2022-ΑΔΑΜ: 22PROC011183951 -2022-09-02). Στην παρούσα φάση έχει αναδειχθεί ο οριστικός μειοδότης του διαγωνισμού και ο φάκελος του διαγωνισμού βρίσκεται στο Ελεγκτικό συνέδριο για τον προσυμβατικό έλεγχο.

β) Ηλεκτρονικό Διεθνή Ανοικτό Διαγωνισμό με τίτλο «Προμήθεια ειδικού υποστηρικτικού εξοπλισμού μαθητών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες», (αρ. διακήρυξης 02/2022-ΑΔΑΜ: 22PROC011013513 -2022-07-27). Στην παρούσα φάση έχει αναδειχθεί ο οριστικός μειοδότης του διαγωνισμού και θα κατατεθεί ο φάκελος του διαγωνισμού στο Ελεγκτικό συνέδριο για τον προσυμβατικό έλεγχο. Υπογραμμίζεται ότι στα είδη του υπό προμήθεια εξοπλισμού των ανωτέρω διαγωνισμών έχει συμπεριληφθεί και εξοπλισμός που αφορά μαθητές με προβλήματα όρασης.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται ότι η παροχή κατάλληλου τεχνολογικού εξοπλισμού και η δημιουργία πλούσιου, προσβάσιμου ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών με αναπηρία αποτελεί κεντρική προτεραιότητα και εντάσσεται στον στρατηγικό σχεδιασμό του Υπουργείου Παιδείας.

Για την ενσωμάτωση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη σχολική τάξη του γενικού σχολείου και την εξασφάλιση της προσβασιμότητας αυτών στο κοινωνικό γίνεσθαι, η Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ υλοποιεί, μέσω των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) και του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π) «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», σχετικές Πράξεις με βασικό τίτλο: «Εξειδικευμένη Εκπαιδευτική Υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες». Για το σχολικό έτος 2022-2023 έχουν ενταχθεί και υλοποιούνται από την Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ οι ακόλουθες Πράξεις:

I. Από το ΕΠ: «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020» η Πράξη «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σχολικό έτος 2022-2023», με συνολικό προϋπολογισμό 200.000.000,00 €, εκ των οποίων η δημόσια δαπάνη ΕΣΠΑ ανέρχεται στα 34.883.291,52€ και οι πρόσθετοι εθνικοί πόροι στα 165.116.708,48€.

II. Από τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) οκτώ (8) Πράξεις με συνολικό προϋπολογισμό 10.597.410,80 €. Οι δαπάνες μισθοδοσίας έως τον Νοέμβριο του 2022 ανέρχονται σε 4.514.367,86 €.

Επίσης, για τον εκσυγχρονισμό της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, για την εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, με την ενίσχυση των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και των τμημάτων ένταξης— που λειτουργούν μέσα στα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης —, ώστε η εκπαίδευση να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των μαθητών χωρίς διακρίσεις, η Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ υλοποιεί, για το σχολικό έτος 2022-2023, μέσω του

συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ, την Πράξη: «Υποστήριξη ενιαίας συστηματικής φοίτησης και συμπερίληψης στην εκπαίδευση μαθητών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (ΣΜΕΑΕ + ΤΕ), σχολικό έτος 2022-2023», με προϋπολογισμό: 60.453.288,00€.

Για την ανάπτυξη και ενδυνάμωση των διεπιστημονικών συμβουλευτικών και υποστηρικτικών δομών μέσω των Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) και των Επιτροπών Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) για τη λειτουργία των Σχολικών Δικτύων Εκπαιδευτικής Υποστήριξης (ΣΔΕΥ) των σχολικών μονάδων της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η Επιτελική Δομή ΕΣΠΑ υλοποιεί, για το σχολικό έτος 2022-2023, μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος (Ε.Π) «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», την Πράξη: « Πρόγραμμα ανάπτυξης και ενδυνάμωσης διεπιστημονικών συμβουλευτικών και υποστηρικτικών δομών για την ένταξη και συμπερίληψη στην εκπαίδευση μαθητών/τριων με αναπηρία ή/και εκπαιδευτικές ανάγκες, σχολικό έτος 2022-2023», του ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», με προϋπολογισμό 33.067.200,00 € εκ των οποίων η δημόσια δαπάνη ΕΣΠΑ ανέρχεται σε 1.394.354,08 € και οι πρόσθετοι εθνικοί πόροι σε 31.672.845,92€

Αναφορικά με τη μεταφορά των μαθητών, η Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 37 του ν.3794/2009 (ΦΕΚ 156/τ.Α'), έχει αρμοδιότητα να στελεχώνει με οδηγούς και συνοδούς σχολικά λεωφορεία Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΣΜΕΑΕ) με ιδιοκτησιακό καθεστώς και δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης σε αυτά, προκειμένου οι μαθητές που φοιτούν σε αυτές να μεταφέρονται από τις οικίες τους στις σχολικές τους μονάδες και αντιστρόφως. Οι ΣΜΕΑΕ που πληρούν τις ανωτέρω προϋποθέσεις ανέρχονται σε 25 ανά την επικράτεια. Η αρμοδιότητα της Διεύθυνση Ειδικής Αγωγής του Υ.ΠΑΙ.Θ. περιορίζεται στα ανωτέρω σε σχέση με τη μεταφορά μαθητών που φοιτούν είτε σε άλλες ΣΜΕΑΕ της χώρας, πέραν των προαναφερθέντων, είτε σε άλλες Σχολικές μονάδες.

Με το άρθρο 7 του Ν.4089/2012 (ΦΕΚ 206/τ.Α'/26-10-2012) προστέθηκε στην παρ. Η' του Κεφ. ΙΙ του άρθρου 186 του Ν.3852/2010 (ΦΕΚ 87, τ.Α') εδάφιο 21, η ισχύς του οποίου άρχισε από 01/07/2013. Σύμφωνα με το εδάφιο 21, οι Διοικητικές Περιφέρειες είναι αρμόδιες για τη μεταφορά μαθητών από τον τόπο διαμονής στο σχολείο φοίτησης, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς των μαθητών των Σχολικών Μονάδων Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης. Οι διατάξεις που διέπουν τους όρους και τους κανόνες της μεταφοράς καθορίστηκαν με την αριθ.: 50025/19.09.2018 Κ.Υ.Α. (ΑΔΑ: 6ΛΩΑ465ΧΘ7-Ρ37) «Μεταφορά μαθητών δημοσίων σχολείων από τις Περιφέρειες».

Ο αρμόδιος φορέας πιστοποίησης της γνώσης Braille προβλέπεται στην παρ. 3 του άρθρου 7 του ν. 3699/2008 (ΦΕΚ 199 Α') όπως τροποποιήθηκε και ισχύει. Στην 2ΕΑ/2019 προκήρυξη του ΑΣΕΠ καθώς και στις εγκυκλίους υπηρεσιακών μεταβολών των μελών ΕΕΠ-ΕΒΠ (μεταθέσεις, αποσπάσεις) ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον τοποθέτηση ΕΕΠ στις ειδικές σχολικές μονάδες ατόμων με οπτική αναπηρία, ορίζεται η επάρκεια γνώσης της γραφής Braille με πιστοποιητικά/βεβαιώσεις επάρκειας από:

- 1)το Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (ΚΕΑΤ)
- 2)τη Σχολή Τυφλών Βορείου Ελλάδος «Ο Ήλιος» που αποτελεί πλέον παράρτημα του ΚΕΑΤ Θεσσαλονίκης
- 3)το Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με βεβαίωση που πιστοποιεί την επιτυχή παρακολούθηση του μαθήματος «Εργαστήριο γραφής και ανάγνωσης στον κώδικα Braille»

4)το Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας με κατεύθυνση Εκπαίδευση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, με πιστοποίηση επιτυχούς παρακολούθησης του μαθήματος «Εργαστήριο Εκμάθησης της Braille».

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό πλαίσιο (άρθρο 7 του Ν.3699/2008), επίσημη γραφή των τυφλών μαθητών αναγνωρίζεται η γραφή Braille. Περαιτέρω, απαραίτητη προϋπόθεση για την τοποθέτηση εκπαιδευτικών και ΕΕΠ στις ειδικές σχολικές μονάδες τυφλών, ορίζεται επιπλέον των άλλων προσόντων και η πιστοποιημένη γνώση της γραφής Braille. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιλογή Διευθυντή και για την τοποθέτηση εκπαιδευτικών – ΕΕΠ σε σχολεία Κωφών – Τυφλών, είναι η πιστοποίηση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΕΝΓ) και της γραφής Braille και εάν η ανωτέρω προϋπόθεση δεν πληρούται, τοποθετούνται για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών, εκπαιδευτικοί με λιγότερα προσόντα.

Επίσης, κατά το άρθρο 7 του Ν. 3699/2008: «Οι τυφλοί μαθητές και οι μαθητές με χαμηλή όραση χωρίς νοητική υστέρηση ή άλλης μορφής ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν, με βάση τη γνωμάτευση του οικείου ΚΕΔΔΥ, στις σχολικές τάξεις του Γενικού Σχολείου υποστηριζόμενοι από τον εκπαιδευτικό της τάξης και κατά περίπτωση με την υποστήριξη μέλους ΕΕΠ του κλάδου ΠΕ31 ή ΕΒΠ». Το ΥΠΑΙΘ αναγνωρίζει την αναγκαιότητα περαιτέρω αξιοποίησης της ειδικότητας ΠΕ31 για την αξιολόγηση και υποστήριξη των τυφλών μαθητών, καθώς και των μαθητών με χαμηλή όραση. Στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση, έχει δρομολογηθεί, σε συνεργασία με το ΚΕΑΤ, υλοποίηση από μέρους του φορέα εξειδικευμένων επιμορφωτικών προγραμμάτων, προκειμένου να ενισχυθεί περαιτέρω ο αριθμός των υποψήφιων που πληρούν τα τυπικά προσόντα του ΑΣΕΠ για συμπερίληψη στους αντίστοιχους πίνακες, καθότι σε αυτά έχει προστεθεί η εξειδικευμένη κατά κλάδο κατοχή μεταπτυχιακού διπλώματος, είτε η εξειδικευμένη επιμόρφωσή τους από κρατικούς φορείς τυφλών και κωφών της ημεδαπής ή της αλλοδαπής και η τριετής επαγγελματική εμπειρία στο συγκεκριμένο αντικείμενο.

Αναφορικά με την αναμόρφωση του θεσμού των ΚΕΔΑΣΥ, με τον ν.4823/2021 «Αναβάθμιση του Σχολείου, Ενδυνάμωση των Εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις». διενεργήθηκε η αντικατάσταση των ΚΕΣΥ από τα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ) και η συνολική αναμόρφωση των εν λόγω φορέων. Στον ίδιο νόμο προβλέφθηκε επίσης η στελέχωση έξι (6) θέσεων της ειδικότητας ΠΕ31 στα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. των περιοχών όπου λειτουργούν αντίστοιχα σχολεία εξειδικευμένων στον επαγγελματικό προσανατολισμό των τυφλών, στην κινητικότητα, τον προσανατολισμό και τις δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης των τυφλών, είτε στη νοηματική γλώσσα των κωφών (ΠΕ31). Στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης που έχει συνταχθεί και υλοποιείται από τον Νοέμβριο του 2020 από το Υ.ΠΑΙ.Θ εξετάζεται η επιπλέον ενδυνάμωση των ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ με θέσεις της αναφερθείσας ειδικότητας.

Όσον αφορά στις πανελλαδικές εξετάσεις, η εξέταση των υποψηφίων με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή ειδικές μαθησιακές δυσκολίες που αναφέρονται στο Ν.3699/2008 (ΦΕΚ 199 Α'), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 28 του Ν.4186/2013 (ΦΕΚ 193 Α'), με το άρθρο 51 του Ν.4547/2018 (ΦΕΚ 102 Α'), με τα άρθρα 11, 53, 54, 231, 232, 234, 242 και 245 του Ν.4823/2021 (ΦΕΚ 136 Α') καθώς και με το άρθρο 64 του Ν.4917/2022 (ΦΕΚ 67 Α'), γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις της αριθμ.Φ.251/22806/Α5/2021 (ΦΕΚ 897 Β') Υπουργικής Απόφασης, όπως τροποποιήθηκε με την αριθμ.Φ.251/41927/Α5/2022 (ΦΕΚ 1785 Β') Υπουργική Απόφαση. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με το άρθρο 1 της ανωτέρω ΥΑ «Οι υποψήφιοι με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που αναφέρονται στο άρθρο 3 του Ν.3699/2008 (ΦΕΚ 199 Α') και

συγκεκριμένα όσοι είναι τυφλοί, σύμφωνα με τον Ν. 958/1979 (ΦΕΚ 191 Α') ή έχουν ποσοστό αναπηρίας στην όρασή τους τουλάχιστον 67% ή είναι αμβλύωπες με ποσοστό αναπηρίας στην όρασή τους τουλάχιστον 67%, εξετάζονται στις πανελλαδικές εξετάσεις ΓΕΛ προφορικά, εφόσον αδυνατούν να υποστούν γραπτή εξέταση. Η σχετική αίτηση υποβάλλεται στο Λύκειο κατάθεσης της Αίτησης-Δήλωσης για συμμετοχή στις πανελλαδικές εξετάσεις συνοδευόμενη από απόφαση των οικείων Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ) για αντικατάσταση της γραπτής εξέτασης με προφορική. Η ανωτέρω απόφαση εκδίδεται από τα ΚΕΔΑΣΥ λαμβάνοντας υπόψη τις γνωματεύσεις που χορηγούνται από τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕΠΑ) ή τις Ανώτατες Υγειονομικές Επιτροπές Πιστοποίησης Αναπηρίας της παρ. 2 του άρθρου 17 του Ν.4058/2012 (ΦΕΚ 63 Α'), στο πλαίσιο της συνεργασίας των ΚΕΔΑΣΥ με τα ΚΕΠΑ και τις Ανώτατες Υγειονομικές Επιτροπές Πιστοποίησης Αναπηρίας σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 11 του Ν.4823/2021 (ΦΕΚ 136 Α').

Η διασφάλιση της Ισότιμης Πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην Επαγγελματική Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Διά Βίου Μάθηση αποτελεί έναν εκ των κεντρικών Επιχειρησιακών στόχων του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Σε αυτό το πλαίσιο, προβλέπεται η διενέργεια μίας σειράς δράσεων που αποσκοπούν στην άρση των εμποδίων στην εκπαίδευση. Μεταξύ των σχετικών δράσεων που έχουν προβλεφθεί σε αυτό το επίπεδο είναι:

Α) η εκπόνηση και εφαρμογή στοχευμένων προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης με ιδιαίτερη έμφαση στα Άτομα με Αναπηρία και δη σε αυτά που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις και
Β) η βελτίωση της λειτουργίας των δύο ΔΙΕΚ ειδικής αγωγής για άτομα με προβλήματα όρασης και ακοής με την έκδοση ειδικού κανονισμού λειτουργίας τους.

Επίσης, στο Κεντρικό Συμβούλιο Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης εκπροσωπείται η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α) με τακτικό και αναπληρωματικό μέλος, μέσω της οποίας είναι δυνατό να προταθούν στο κεντρικό Συμβούλιο νέες ειδικότητες που αφορούν στην ειδική ομάδα των τυφλών και ατόμων με προβλήματα όρασης, σύμφωνα με την με αρ. Φ1/72784/Κ3/18-06-2021 εγκύκλιο με θέμα: «Εγκύκλιος για τη διαδικασία δημιουργίας και ένταξης νέων ειδικοτήτων στην εκπαιδευτική διαδικασία των Ι.Ε.Κ, του Μεταλυκειακού έτους – Τάξη Μαθητείας, των Ε.Σ.Κ. και των Ε.Π.Α.Σ Ο.Α.Ε.Δ. καθώς και για τη διαδικασία ίδρυσης πειραματικών τμημάτων ειδικοτήτων στα δημόσια Ι.Ε.Κ.».

Αναφορικά με την αναγκαιότητα που επισημαίνεται από την Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών και τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Τυφλών για ανασυγκρότηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Πανεπιστημίων, επισημαίνεται ότι η προώθηση της ενσωμάτωσης της συμπεριληπτικής/ενταξιακής διάστασης, ιδιαίτερα στα προγράμματα σπουδών των Παιδαγωγικών Τμημάτων και των Σχολών Ανθρωπιστικών Επιστημών της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, έχει προβλεφθεί ως μία από τις κεντρικές προς υλοποίηση δράσεις τόσο του Εθνικού όσο και του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης. Προς αυτή την κατεύθυνση, με πρωτοβουλία του Υ.ΠΑΙ.Θ., έχει συγκροτηθεί Δίκτυο Επικοινωνίας των Πανεπιστημίων της χώρας με στόχο τον συντονισμό δράσεων που αφορούν την προαγωγή της ενταξιακής/συμπεριληπτικής διάστασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως αυτές αναφέρονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και στο Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότιμη Πρόσβαση των Ατόμων με Αναπηρία στην Εκπαίδευση. Συμπληρωματικά αναφέρονται και οι κάτωθι δράσεις για τις οποίες υπάρχει δέσμευση υλοποίησης εντός των ετών 2020-2023:

- Δημιουργία νομοθετικού πλαισίου ικανού να προάγει τον συμπεριληπτικό/ενταξιακό στόχο.

- Συγκρότηση «Επιτροπής Προσβασιμότητας και Στήριξης Ατόμων με Αναπηρία σε κάθε Α.Ε.Ι.
- Κατάρτιση και υλοποίηση από τα ΑΕΙ Σχεδίου Ισότιμης Πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην ανώτατη εκπαίδευση
- Υλοποίηση προγραμμάτων και δράσεων ενίσχυσης της καθολικής προσβασιμότητας των Πανεπιστημίων.
- Διενέργεια δράσεων σύνδεσης των φοιτητών με αναπηρία με την αγορά εργασίας.
- Ετήσια αξιολόγηση εκάστου Α.Ε.Ι. σχετικά με την προσβασιμότητα, καθώς και τη γενικότερη στήριξη των φοιτητών και του προσωπικού με αναπηρία.

Τα σχετικά με τη διευκόλυνση της πρόσβασης των φοιτητών/φοιτητριών Α.μ.ε.Α. στους χώρους των Α.Ε.Ι., ρυθμίζονται στις διατάξεις του νόμου 4957/2022 «Νέοι Ορίζοντες στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα: Ενίσχυση της ποιότητας, της λειτουργικότητας και της σύνδεσης των Α.Ε.Ι. με την κοινωνία και λοιπές διατάξεις.» (Α'141), σύμφωνα με τις οποίες η μέριμνα για τη διευκόλυνση της καθολικής προσβασιμότητας (φυσικής, ηλεκτρονικής, προσβασιμότητας εκπαιδευτικού και εποπτικού υλικού και διδακτικών μεθόδων, διενέργεια εύλογων προσαρμογών, δημιουργία προσβάσιμων ιστοσελίδων και υπηρεσιών διοικητικής εξυπηρέτησης κοινού κ.α.), για τις/τους φοιτήτριες/φοιτητές που είναι εμποδιζόμενα άτομα, καθώς και με εκπαιδευτικές ανάγκες, στους χώρους και τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των Α.Ε.Ι., ανήκει στα κατά το νόμο αρμόδια ακαδημαϊκά όργανα και υπηρεσίες του εκάστοτε Ιδρύματος.

Υπό τον συντονισμό και την εποπτεία της επιτροπής «Προσβασιμότητας & Στήριξης Ατόμων με Αναπηρία» του οικείου Ιδρύματος θα δημιουργούνται ενταξιακές δομές εκπαίδευσης, καθώς και πλαίσια και προγράμματα υποστήριξης φοιτητών, όπως αποτελούν οι Μονάδες Ισότιμης Πρόσβασης Φοιτητών με Αναπηρία και οι υπηρεσίες Ψυχολογικής Συμβουλευτικής για Φοιτητές με Αναπηρία ή/και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επιπρόσθετα, προβλέπεται η διασύνδεση των φοιτητών με αναπηρία/σοβαρές παθήσεις ή/ και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες με την αγορά εργασίας μέσω της Μονάδας Υποστήριξης των Φοιτητών.

Οι μετεγγραφές των φοιτητών στα Α.Ε.Ι. πραγματοποιούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στα άρθρα 72-81 του νόμου 4692/2020 (111 Α'), στις με αρ. πρωτ. 142413/19-10-2020 «Ρύθμιση θεμάτων μετεγγραφών και μετακινήσεων α) βάσει οικονομικών και κοινωνικών κριτηρίων και β) για αδέρφια προπτυχιακού φοιτητές στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες» (4617 Β') και 148236/Ζ1/30-10-2020 «Ρύθμιση θεμάτων μετεγγραφών ειδικών κατηγοριών και κατ' εξαίρεση μετεγγραφών/μετακινήσεων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες» (4806 Β') Υπουργικές Αποφάσεις. Οι δικαιούχοι και οι προϋποθέσεις, καθώς και οι κατηγορίες μετεγγραφής ορίζονται στις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 73 του ως άνω νόμου.

Ειδικότερα, για τους φοιτητές των ειδικών κατηγοριών στο άρθρο 78 του ίδιου νόμου ορίζονται τα εξής:

Άρθρο 78 -Μετεγγραφή ειδικών κατηγοριών

Δικαίωμα μετεγγραφής καθ' υπέρβαση του ποσοστού της παρ. 1 του άρθρου 75, έχουν οι φοιτητές, οι οποίοι εντάσσονται σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες:

... γ) άτομα με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, πιστοποιούμενη από το Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) ή πάσχοντες από τις αναφερόμενες στο παράρτημα της υπ' αρ. Φ.151/17897/Β6/2014 (Β' 358) κοινής υπουργικής απόφασης παθήσεις, όπως αυτή εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται ή έχουν πραγματοποιήσει δωρεά οργάνου ή

μυελού των οστών σε συνάνθρωπο. Οι φοιτητές αυτοί έχουν δικαίωμα μετεγγραφής στην πόλη την οποία ο γονέας ή ο έχων την επιμέλεια δηλώνει ως μόνιμη κατοικία ή στην πόλη στην οποία τους παρέχεται ιατρική μέριμνα, σύμφωνα με βεβαίωση της επιτροπής της προαναφερόμενης κοινής υπουργικής απόφασης,

Οι φοιτητές που εμπίπτουν στην ως άνω περίπτωση γ) αιτούνται μετεγγραφή σύμφωνα με τα οριζόμενα στις διατάξεις του άρθρου 4 της με αριθμό 148236/Ζ1/30-10-2020 (4806 Β΄) Υπουργικής Απόφασης. Επίσης, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 75 του ανωτέρω νόμου, γενικότερα οι αιτούντες μετεγγραφή φοιτητές μοριοδοτούνται βάσει οικονομικών (από 2-6 μόρια για εισόδημα από 0-12.000 €) αλλά και κοινωνικών κριτηρίων. Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το άρθρο 76 «Μετεγγραφή αδελφών προπτυχιακών φοιτητών» του ίδιου νόμου: δίνεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης για μετεγγραφή στο φοιτητή «1. ... ο οποίος έχει ένα ή περισσότερα αδέρφια προπτυχιακούς φοιτητές... αποκλειστικά κατά το πρώτο έτος ...» υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Στις διατάξεις του ως άνω άρθρου ορίζεται ότι, κατ' εξαίρεση της παρ. 3, σε περίπτωση απόλυτης οικονομικής δυσχέρειας, όταν το κατά κεφαλήν εισόδημα του αιτούντος δεν υπερβαίνει το ποσό των πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ, τα αδέρφια φοιτητές «... δύνανται να μετεγγραφούν από κοινού σε αντίστοιχο Τμήμα της Περιφερειακής Ενότητας, στην οποία οι ίδιοι ή οι γονείς τους διαμένουν μόνιμα ή έχουν πλήρη κυριότητα ή επικαρπία κατοικίας ...».

Σημειώνεται, ακόμη, ότι σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 79 του ίδιου νόμου: «1. Αιτήσεις για χορήγηση κατ' εξαίρεση μετεγγραφής δύναται να υποβάλλονται καθ' όλη τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους αποκλειστικά για σοβαρές και τεκμηριωμένα εξαιρετικές περιπτώσεις ή επιγενόμενες περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης φοιτητών Α.Ε.Ι. της ημεδαπής. Ως τέτοιες χαρακτηρίζονται ιδίως οι εξής: α) σοβαρές παθήσεις φοιτητών ή μελών της οικογένειας του φοιτητή, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα της υπ' αρ. Φ.151/17897/Β6/2014 (Β΄ 358) κοινής υπουργικής απόφασης, παθήσεις, όπως αυτή εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται, και οι οποίες διαπιστώνονται από τα όργανα και μέσω διαδικασίας η οποία αναφέρεται στην ως άνω κοινή υπουργική απόφαση,».

Εκτός των ανωτέρω, τελούν σε ισχύ οι διατάξεις των άρθρων 1-3 της με αριθμό 207358/ΓΔ6/2014 (3573 Β΄) Υ.Α., όπως ισχύει, με τις οποίες προβλέπεται διαδικασία αμοιβαίων μετεγγραφών φοιτητών Α.Ε.Ι. Οι φοιτητές σε Σχολές ή Τμήματα των Α.Ε.Ι., δύνανται να αιτηθούν αμοιβαία μεταφορά θέσης εισαγωγής χωρίς τον περιορισμό εισοδηματικού κριτηρίου ή κριτηρίου ποσόστωσης, για αντίστοιχες Σχολές ή Τμήματα, υπό την προϋπόθεση εγγραφής στο ίδιο εξάμηνο σπουδών. Αμοιβαία μεταφορά θέσης εισαγωγής δεν επιτρέπεται από και προς Πανεπιστήμια των νομών Αττικής και Θεσσαλονίκης.

Το δικαίωμα δωρεάν φοίτησης σε Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών με τέλη φοίτησης-Υποτροφίες ορίζεται στο άρθρο 86 του ν. 4957/2022. Σύμφωνα με την παρ. 5 του ως άνω άρθρου: «5. Αν ο αιτών την απαλλαγή δεν έχει συμπληρώσει το 26ο έτος της ηλικίας του και είναι τέκνο τρίτεκνης ή πολύτεκνης οικογένειας ή τέκνο άγαμου γονέα ή ορφανός τουλάχιστον από έναν (1) γονέα ή άτομο με αναπηρία ή μέλος νοικοκυριού με άτομο με αναπηρία δύναται να αιτηθεί την απαλλαγή κατά το ήμισυ (50%) από την υποχρέωση καταβολής τελών φοίτησης, εφόσον ο μέσος όρος στην περ. α) της παρ. 4 υπερβαίνει το εβδομήντα τοις εκατό (70%) και δεν υπερβαίνει το εκατό τοις εκατό (100%) του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος. 6. Η εξέταση των κριτηρίων περί απαλλαγής από τα τέλη φοίτησης πραγματοποιείται από τη Συνέλευση του Τμήματος σε περίπτωση μονοτμηματικού Π.Μ.Σ. ή την Επιτροπή Προγράμματος Σπουδών, σε περίπτωση διατμηματικού ή διδρυματικού Π.Μ.Σ. αντίστοιχα και εκδίδεται αιτιολογημένη απόφαση περί αποδοχής ή απόρριψης της αίτησης. 7. Η δυνατότητα απαλλαγής από την

υποχρέωση καταβολής τελών φοίτησης παρέχεται αποκλειστικά για τη φοίτηση σε ένα (1) Π.Μ.Σ. που οργανώνεται από Α.Ε.Ι. της ημεδαπής.

Διαχρονική προτεραιότητα στις οικονομικές ενισχύσεις των φοιτητών, έχουν όσοι διακρίνονται για την επίδοση στις σπουδές τους, δεν διαθέτουν επαρκή οικονομικά μέσα που να διασφαλίζουν την πρόσβαση σε ανώτερες σπουδές και, κατά περίπτωση, ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Στο πλαίσιο αυτό το ΙΚΥ χορηγεί υποτροφίες, οι οποίες αποσκοπούν στην υποστήριξη επιμελών φοιτητών που διαθέτουν χαμηλά εισοδήματα, ώστε να ολοκληρώσουν έγκαιρα τις σπουδές τους και στη διασφάλιση ισότιμης συμμετοχής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και προσώπων που ανήκουν σε Ευπαθείς και άλλες Κοινωνικές Ομάδες (ΕΚΟ).

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΝΙΚΗ ΚΕΡΑΜΕΩΣ

Εσωτερική Διανομή

1. Γραφείο Υπουργού
2. Τ.Κ.Ε.